

gaaet ind paa forholdet til oplandet og Ringsted. Hvad vi dog især savner er en fremstilling af købmændenes, skippernes og haandværkernes liv og virksomhed. S. 86 efterlyser forf. selv efterretninger om købmænd og skippere fra det 16. aarh.; men en enkelt kilde er dog ikke saa svært tilgængelig, nemlig Øresundstoldregnskaberne, som overhovedet ikke er benyttet. Her kunde faas udmærkede oplysninger om byens handel og skibsfart paa Vesterhavet, og desuden findes der i den hanseatiske litteratur bidrag til dens Østersøhandel. Bryder Hassos afsnit saaledes ikke nye baner i vor byhistorie, staar den dog fuldt ud maal med den traditionelle. Af interesse for historikere er mag. Hans Jensens kapitel om »Køge-Kredsen«; den giver den ydre historie for Horups og Albertis navnkundige kreds, men ikke vælgernes politiske udvikling. Afsnittet om Køge i nyeste tid er mere en materialesamling og vejviser end historisk fremstilling.

I 1928 kom det smukke værk *Fra det gamle Køge*, i hvilket museumsmændene Hugo Matthiessen og Chr. Axel Jensen gav en indgaaende skildring af byplanen og de arkitektoniske levninger; — skade at de to bøger ikke blev smeltet sammen til et enkelt helstøbt værk. Aksel E. Christensen.

I sjette bind af *Det norske Folks Liv og Historie* (Oslo 1932) fortsætter Sverre Steen sin fremstilling af perioden 1640—1720 med en skildring af det halve aarhundrede *fra den store nordiske krigs afslutning til omkring 1770*. Hans bog har særlig interesse for danske læsere ved foruden den egentlig norske historie at rumme en vurdering af den danske helstatspolitik i det 18. aarhundrede set med fordomsfrie norske øjne. Det ligger dog i hele værkets plan, at en række emner, danske historikere vilde behandle indgaaende, her kun skitseres, omend ofte aandfuldt og med rammende bemærkninger. Det gælder navnlig kongefamilien, hoffet og kredsen af ledende københavnske statsmænd. Til gengæld stifter man ret nøje bekendtskab med lokalembedsmændene i Norge, ligesom man med fornøjelse følger en knap analyse af det dansk-norske regeringssystemets udvikling fra den mere personlige, af kongen prægede enevælde til den bureaukratiske enevælde. Periodens diplomatiske hovedproblem, det gottorpske spørgsmaal, var Norge »fulkommen likegyldig«, og derfor er udredningen af udenrigspolitikken kun et nødtørftigt omrids, hvor ikke neutralitetspolitikken under periodens store krige eller forholdet til barbareskerne berører norske sofartsinteresser.

Sverre Steen gør selv opmærksom paa, at »tidsrummet 1720—1770 mangler en sammenhengende kjede av begivenheter, som binder årene sammen til et episk hele. Det er ingen dramatisk epoke«. De mest bevægede hændelser er en frygtelig hungersnød omkring 1740 og nogle skattetumulter, »Strilekrigen«, i 1765. Indholdet af Norges historie i disse to menneskealdre bliver derfor især folket og dets liv, og i nøje overensstemmelse med samlingsværkets grundtanke og titel er disse emner ogsaa det absolute tyngdepunkt i bogen.

Den almindelige økonomiske tendens i de halvhundrede aar er først stagnation til midt i 40'erne, derpaa i resten af perioden »en rik opgangstid, ikke en udvikling i stormskritt, men en stille omdannelse og vekst som omfattet alle grener av næringslivet«. Med en rigdom af enkeltheder og støttet paa en række taaleligt gode illustrationer (alene deres emner er et udtryk for tendensen i bogens indhold) giver forfatteren en alsidig oversigt over næringsvejene i deres indbyrdes sammenhæng og i deres forhold til den indre og den ydre vareudvexling. Hans aabne blik for de økonomiske realiteter og hans sans for samfundsstrukturens væsen skænker hans analyse af folkets arbejde og af de enkelte samfundsklasser et perspektiv, som staar i behagelig modsætning til det meget overfladiske og tankeløse, der altfor ofte skrives om den slags emner. En detalje som hans understregning af ejendomsfordelingens betydning for den langsomme kapitaldannelse er typisk og viser, hvordan hans syn er blevet klaret og skærpet under indtryk af den materialistisk betonedede historieforskning. Ogsaa i udredningen af folkets moralske og aandelige liv, som det genspejler sig i kirke og skole, retsvæsen, kunst og boglig kultur, mærker man trangen til at søge sammenhængen med det økonomiske og det sociale.

Forholdet mellem det danske og det norske næringsliv var netop i de aar, Sverre Steen behandler, det mest betydningsfulde politiske gnidningspunkt mellem de to dele af monarkiet. Hvad han kan have at sige herom, vil derfor have megen interesse for den, der studerer dansk historie i dette tidsrum. Sverre Steen er ganske paa det rene med, at det var en helstatspolitik, regeringen i København søgte at følge ogsaa paa det økonomiske omraade. Ved en primitiv planøkonomi iværksat ved monopoler, forbud og toldsatser skulde Danmark og Norge gøres til en art selvforsynende enhed, hvis dele burde supplere hinandens produktion og være markeder for hinandens varer. Skønt de to lande virkelig til en vis grad kunde siges at komplettere hinanden, var modsætningen mellem deres handelsgeografiske betingelser

dog saa stor, at Steen kan betegne deres økonomiske enhed som »unaturlig for begge«. Thi Norges hovedaftagere af dets vigtigste exportartikel, træet, var England og Holland, som følgelig til gengæld var dets naturlige leverandører af de varer, det nu i mange tilfælde var tvunget til at importere over København. Dertil kom, at Norge paa mange andre punkter maatte træde i skyggen for Danmark som det økonomisk højere udviklede land, hvis interesser derfor paa grund af selve omstændighedernes iboende magt blev bedst varetaget. Men heller ikke under vurderingen af disse ofte saa emotionelt betragtede spørgsmaal svigter Sverre Steens sans for de økonomiske realiteter. Han finder aarsagerne til denne for Norge uheldige udvikling i Danmarks stærkere og mere koncentrerede næringsliv, men ikke i »danskernes arge list eller norskfientlige sindelag«. Han kan derfor formulere sin dom over hele denne dansk-norske konflikt, som gav sig stadige udslag i strid om told- og bankpolitikken, i følgende køligt afvejede betragtning: Følgen af forsøgene paa en konsekvent gennemtvungning af det økonomiske helstatsprincip var, at »Norges særinteresser gang paa gang blev satt til side dels av hensyn til hele staten, dels av hensyn til Danmark som var hovedlandet. Fra et helstatssynspunkt kan en anse behandlingen av Norge for berettiget, iallfall logisk. Men fra et særnorsk standpunkt arter statsmaktenes opreden sig manges gang som alvorlig mishandling av landet, paa den annen side av og til som en tydelig favorisering«. Men selv denne bedømmelse nuancerer han ved at fastslaa, at vi maa bedømme forholdet historisk, se paa det med samtidens øjne og ikke tale om mishandling, »hvis bare vi finner at statsmennene burde ha anerkjent Norge som en egen stat«. Men hvordan eftertiden end vilde skille sol og vind mellem regeringen i København og dens norske undersaatte, følte disse sig i alt fald forurettede. Da denne økonomiske modsætning i næste tidsrum fik en parallel i en aandelig norsk-patriotisk bevægelse, var baade den materielle og den idémessige basis lagt for en konflikt, som kun Kiel-fredens kirurgiske snit forskaanede de to folk for alvorlige udslag af.

Frantz Wilhelm Wendt.

Arthur Montgomery, der siden 1924 virker som Professor i Åbo og i øvrigt har Del i Ledelsen af Heckschers økonomiske Institut, har i 1931 udsendt *Industrialismens genombrott i Sverige*. Undertitlen: »En översikt av Sveriges ekonomiska historia under det senaste århundradet«, er egentlig nok saa oplysende. Det